

Ali izvajalske kapacitete gozdarskih storitev zadoščajo?

dr. Aleš KADUNC

Namen prispevka je predstaviti okvirne kapacitete izvajalcev sečnje in spravila, ugotoviti trende tega dela panoge ter nakazati možnosti spoprijemanja z izzivi, ki se porajajo.

KOLIKO NAS JE?

Po podatkih Gozdarske inšpekcije (<http://spletni2.furs.gov.si/GOZD/GozdZav.asp>) so trenutno 1.203 subjekti, ki so ob inšpekcijskem pregledu ustrezali predpisanim pogojem. Od tega jih velika večina nudi posek z motorno žago, okoli 80 % traktorsko spravilo, le nekaj odstotkov pa tudi strojno sečnjo oziroma žično spravilo (preglednica 1). Na podlagi uradnega sedeža subjekta smo vsakega umestili na območje naše poslovne enote.

Ker gre za subjekte z zelo različno velikostjo, aktivnostjo in delovno ter prostorsko migrabilnostjo, številke ne povedo veliko. V grobem lahko rečemo, da je polovica subjektov samostojnih podjetnikov, približno tretjina dopolnilne dejavnosti, okoli 15 % družbe z omejeno odgovornostjo in manj kot odstotek preostalih oblik (d. d., zadruga).

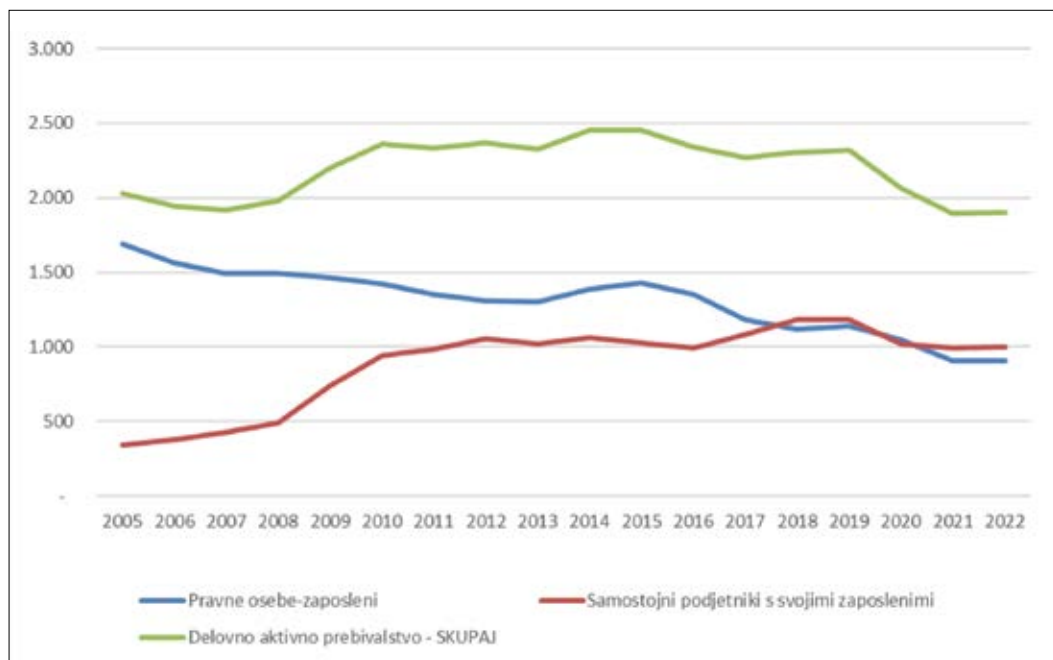
V naši dejavnosti (A02) je velika večina gospodarskih družb (torej brez samostojnih podjetnikov, zadrug in dopolnilne dejavnosti) mikro (okoli 95 %), torej z do desetimi zaposlenimi, okoli 4 % je majhnih (10 do 49 zaposlenih) in le okoli odstotek je srednjih ter velikih (Stopar in sod., 2020).

Pomembnejše od števila subjektov je število zaposlenih (slika 1), ki jih je trenutno okoli 2.000. Pri pravnih osebah je v celotnem zajetem obdobju (SURS, 2023) očitno zmanjševanje števila zaposlenih. Manjši zastoj v tem trendu je verjetno povzročil večji obseg dela takoj po žledu v letu 2014. Kadrovske kapacitete samostojnih podjetnikov oziroma samozaposlenih so se s pojavom gospodarske krize (po letu 2008) nekoliko okrepile, po letu 2019 pa začele nazadovati, vsaj delno zaradi manjšega obsega sanacijskih sečenj (ZGS, 2023). Vzeto v celoti kadrovske kapacitete naše panoge nazadujejo.

Zmanjševanje števila subjektov zaznavamo tudi na podlagi števila ponudnikov, ki jim je bila priznana sposobnost po okvirnih sporazumih za sečnjo in spravilo v družbi Slovenski državni gozdovi (preglednica 2).

Preglednica 1: Število poslovnih subjektov, ki so ob inšpekcijskem pregledu ustrezali predpisanim pogojem (zajem 16. 6. 2023)

PE	Sečnja z mot. žago	Spravilo s traktorjem	Gojenje	Žično spravilo	Strojna sečnja	Vsaj eno opravilo
Celje	187	167	60	6	6	201
Kočevje	43	39	24	1	5	44
Ljubljana	390	327	119	32	31	416
Maribor	136	111	63	6	4	143
Murska Sobota	50	45	25		4	57
Novo mesto	42	39	13		8	44
Postojna	135	130	66	4	7	145
Tolmin	146	118	55	23	6	153
Skupna vsota	1.129	976	425	72	71	1.203

Slika 1: Število zaposlenih v dejavnosti A.02 Gozdarstvo po letih

Preglednica 2: Število ponudnikov, ki jim je bila priznana sposobnost po okvirnih sporazumih za sečnjo

Okvirni sporazum	Število ponudnikov
2017	172
2019	171
2020	140
2022	141
2023	131

Ker za celotno dejavnost nimamo na voljo strukturiranih podatkov po posameznih profilih gozdnih delavcev, si vsaj za ilustracijo lahko

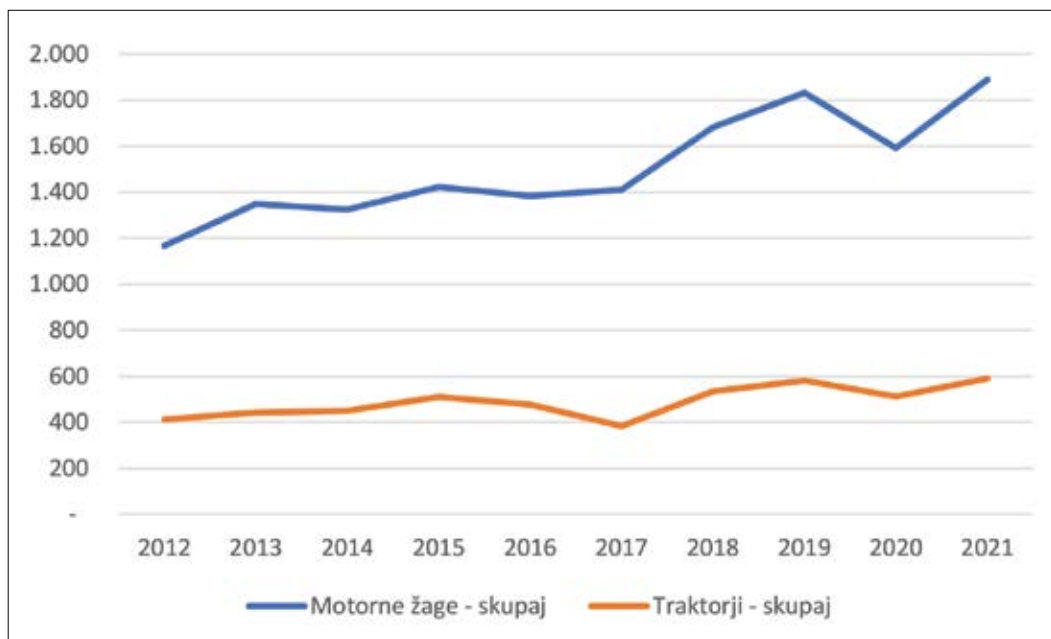
pomagamo s številom prijavljenih kapacitet glede na okvirna sporazuma za sečnjo v letih 2022 in 2023 (preglednica 3). Številke moramo vzeti z rezervo, kljub vsemu pa kažejo neugoden trend klasične sečnje oziroma traktorskega spravila.

KAKO SMO OPREMLJENI?

Ugotavljanje natančnega stanja opremljenosti je težavno. Eden osrednjih virov je vprašalnik za podjetja, ki so registrirana za gozdarsko dejavnost (SURS, 2023). Le-ta ne zajame vseh, kljub temu pa lahko ponazori situacijo in zlasti trende (sliki 2 in 3). Kot kažejo številke, prodajalci profesionalnih motornih žag v Sloveniji (še) nimajo razloga za zaskrbljenost (slika 2). Evidentiranje in zlasti

Preglednica 3: Prijavljene kadrovske kapacitete zadnjih dveh okvirnih sporazumov za sečnjo

Leto	Sekači	Harvesteristi	Traktoristi	Forvarderisti	Žičničarji	Skupaj
2022	270	24	211	2	14	521
2023	214	25	170	0	9	418
Indeks 2023/2022	0,79	1,04	0,81	–	0,64	0,80

Slika 2: Število motornih žag in traktorjev po letih

ugotavljanje izkoriščenosti motornih žag ima številne metodološke težave in presega okvirje pričujočega prispevka. Ugotavljamo tudi bolj ali manj vztrajno povečevanje števila traktorjev. Ob tej priložnosti ne bomo ugotavljali vpliva razpisov PRP na živahnost krivulj.

Kaj pa sodobnejša oprema oziroma mehanizacija? Pri njej je opaziti izrazit trend večanja, zlasti v primeru strojev za sečnjo in zgibnih polprikolčarjev (slika 3). Očitno se izvajalski del stroke razvija v smeri večje produktivnosti in varnosti del. Izkoriščenost vse mehanizacije ostaja odprto vprašanje.

Del teh kapacitet so prijavi tudi naši (družbe Slovenski državni gozdovi) najeti izvajalci v zadnjih dveh okvirnih sporazumih (preglednica 4).

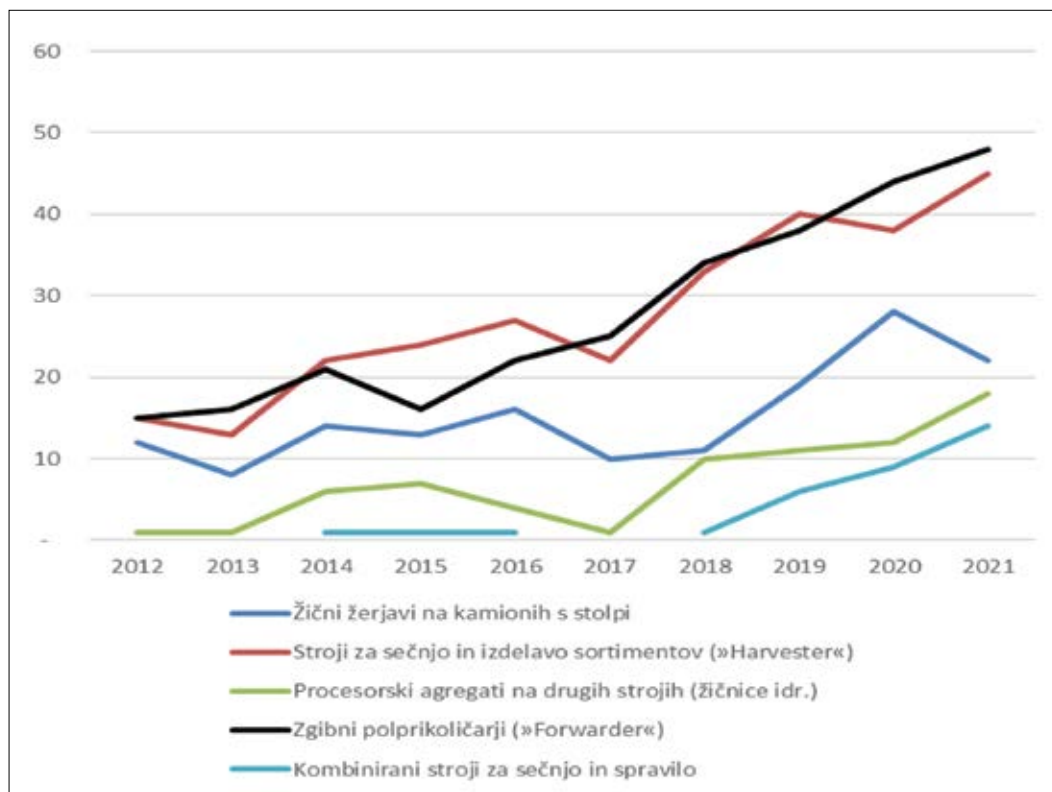
Z veliko mero previdnosti je treba upoštevati indikacijo zmanjševanja traktorskih kapacitet in povečevanja kapacitet strojne sečnje in žičnega spravila.

KAKO SE CENIMO?

Dosežena cena na trgu za sečnjo in spravilo je odvisna od številnih parametrov: eden je obseg dela na trgu, ki je pogosto pod velikim vplivom motenj (suša, podlubniki, veter, žled ...), drugi dejavnik je stopnja (lokalne) konkurence. Nadalje je opaziti, v precejšnji meri psihološko pogojeno, vlogo cene nafte ipd. Kakorkoli, po analizi indeksov rasti cen storitve sečnje in spravila na podlagi podatkov, ki jih zbira Gozdarski inštitut

Preglednica 4: Prijavljene tehnološke kapacitete zadnjih dveh okvirnih sporazumov za sečnjo

Leto	Harvesterji	Pril. kmet. traktorji	Zgibniki	Žičnice	Forvarderji	Goz. prikolice	Skupaj
2022	7	123	12	3	5	25	175
2023	10	107	7	4	6	23	157
Indeks 2023/2022	1,43	0,87	0,58	1,33	1,20	0,92	0,90

Slika 3: Število žičnic na tovornjakih, strojev za sečnjo, zgibnih polprikoličarjev, kombiniranih strojev za sečnjo in spravilo ter procesorskih agregatov na drugih strojih

Slovenije <https://wcm.gozdis.si/sl/podatki/cene/podatki/2021100415210286/cene-gozdarskih-storitev/>) in lastnih podatkov (cene najetih izvajalcev), ugotavljamo, da je trend spremembe cen praktično identičen kumulativni inflaciji za obdobje obstoja družbe. Kumulativna inflacija je v obdobju julij 2016–maj 2023 znašala 23,4 % (SURS, 2023).

Razmerje med ceno storitve in ceno lesa ima svoj pomen. Če delež cene storitve zelo naraste v ceni lesa (zmanjšuje donos lastniku), povečuje to pritisk na povečanje produktivnosti pridobivanja lesa oziroma na tehnološki preskok. Glede tega smo zaenkrat še v »varnem« območju (okoli 30 %).

KAKŠNE SO NAŠE PERSPEKTIVE?

Pomanjkanje kadrov je vsesplošen pojav v Sloveniji in Evropi. Gozdarska panoga ima glede tega še slabše obete. Delo je namreč manj prijazno, s

precej velikimi tveganji za zdravje, poteka tudi v neugodnih vremenskih razmerah in je – vsaj deloma – sezonskega značaja. Ali je primerno plačano, pove trg.

Ker pa denar ni vse in ker vse manj prebivalstva živi na podeželju oziroma se zmanjšuje število družinskih kmetij (SURS, 2023), kar je tradicionalen bazen za kadre v gozdarstvu, bodo izzivi iskanja in usposabljanja mladih za gozdarski poklic zelo veliki. Kako težko bo pridobiti mlade, kažejo že demografske številke. Generacije, ki počasi odhajajo v pokoj (recimo letniki 1958–1963), so štele okoli 29.000 rojenih na leto (SURS, 2023), generacije, ki prihajajo na trg dela, pa le okoli 18.000 (ibid.).

Kako je s privabljanjem tujih delavcev? Uganka za celotno Evropo. Romuni prispejo le do Nemčije in Avstrije, kjer plačajo bolje kot Italijani in Španci. Slednji imajo precej delavcev iz Maroka, s kakovostjo del se ne hvalijo. Nekoč neusahljiv vir

kadrov z območja nekdanje Jugoslavije je očitno bolj ali manj presahnil. Marsikdo se spogleduje s Filipinci in drugimi Azijci. Izkušnje v tujini kažejo, da je ljudi, ki so v gozdarstvo vstopili po sili razmer in brez tradicije oziroma podedovanega odnosa do tega dela iz domačega okolja, zelo težko zadržati v našem poklicu in pogosto tudi zahtevno ustrezno usposobiti.

Povpraševanje po profesionalnih izvajalcih gozdarskih del se povečuje tudi v zasebnem sektorju, saj vse več lastnikov del ne opravlja več samih oziroma v krogu sosedov.

Po vsem zapisanem sodeč se bomo morali (v družbi Slovenski državni gozdovi) za sečnjo vse bolj potruditi. Prva skrb je učinkovita lastna gozdna proizvodnja, kjer so vselej še rezerve (boljši izkoristek delovnega časa, hitrejša odprava okvar, ustrežnejše nagrajevanje ...). Nadalje je treba z najetimi izvajalci graditi korektne, dolgoročne odnose. Preveriti je treba možnosti večletnih aranžmajev, da imajo podizvajalci veliko investicijsko varnost v opremo in kadre.

Zagotovo moramo vsi udeleženi vlagati v mlade, da se odločajo za ta poklic. Poleg klasičnih oblik privabljanja, kot so štipendije, poletno delo in podobno, se ponekod (Švica) odločajo tudi za bonuse na »mlada leta«.

Karkoli bomo uspeli narediti na privlačnosti poklica, bo dobrodošlo, vendar še zdaleč ne dovolj. Nujno bo treba povečati produktivnost dela, torej da z manj ljudmi naredimo več. Edina resna pot je pot tehnološkega razvoja. Slediti, testirati in uvesti moramo vse, kar se pojavi na trgu in izkaže.

Za večjo produktivnost, zlasti strojne sečnje (v širšem smislu) je treba iskati rešitve tudi pri gojitvenih konceptih (npr. robne sečnje, sečnje v pasovih, nižji ciljni premeri, proaktivne sečnje, situacijsko redčenje). Kleščenje vej z motorno žago je v Evropi marsikje že velika redkost. Ker tega skorajda nihče ni več pripravljen početi, se odločajo za drevesno ali poldrevesno metodo izvleka. Potem na ustrezni gozdni prometnici s pomočjo procesorske glave (recimo na bagru) opravijo kleščenje in krojenje.

Za večje učinke dela na letni ravni je treba revidirati sezone omejitve dela. Namreč, ob vse večjem pomanjkanju izvajalcev bo manj produktivna obdobja težko nadomestiti. Tudi

stalna vlaganja v gozdno infrastrukturo na dolgi rok prispevajo v pravo smer.

Za večje uveljavljanje strojnega dela bo potreben permanenten angažma komuniciranja s strokovno in tudi laično javnostjo. Velikokrat ne bo udobno.

V slovenskem gozdarstvu je že dlje časa odprto vprašanje gozdnega reda, zlasti zlaganja vej iglavcev (Krajčič in Winkler, 2000). Študije kažejo (npr. Novak, 2008), da je poraba časa za gozdni red znatna (okvirno 20 %), kar pomeni, da bi lahko na nivoju Slovenije pri sečnji iglavcev prihranili ogromno število ur sekačev, če vej ne bi več zlagali ali vsaj ne v vseh sestojno-rastiščnih razmerah.

Da preprosto moramo imeti na voljo dovolj kapacitet za sečnjo, terjajo od nas vse močnejše ujme oziroma motnje pri gospodarjenju, ki potrebno dinamiko v hipu dvignejo krepko nad običajne obrate.

Že dlje ostajajo raziskovalno podhranjena tehnološka in ekonomska področja gozdarske panoge. Nadalje je treba razmisliti, ali pri izvedbi gozdarskih del res ni potrebna inženirska komponenta. Le-ta sicer nekaj stane, na daljši rok pa (morda) zagotavlja kakovostnejše, varnejše in tudi učinkovitejše delo.

VIRI

- <https://wcm.gozdis.si/sl/podatki/cene/podatki/2021100415210286/cene-gozdarskih-storitev/>
<http://spletni2.furs.gov.si/GOZD/GozdZav.asp>
 Krajčič, D., Winkler, I., 2000. Ekonomski vidiki vzdrževanja gozdnega reda. *Gozdarski vestnik*, 58, št. 9: 456–458.
 Novak, M., 2008. Analiza časov pri sečnji in izdelavi na primeru končne sečnje iglavcev v GGE Pokljuka. Diplomsko delo, Visokošolski strokovni študij, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 71 strani.
 Stopar, M., Štarkl, D., Remic, T., Likar, B., 2020. Sistem kvalifikacij na področju gozdarstva in lesarstva. Ljubljana, 92 strani.
 SURS, 2023. Podatki iz portala SiStat.
 ZGS, 2023. Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2022. Ljubljana, 124 strani.